

Economia social solidària i conceptes relacionats

Orígens i definicions: una perspectiva internacional

Yvon Poirier
Québec, Canada
ypoirier (@) videotron.ca

Juliol 2014

PRÒLEG

Aquest text és la cinquena versió d'un document escrit per primera vegada el 2010. Una tercera versió es va presentar al III Fòrum d'Economia Solidària d'Àsia celebrat a Kuala Lumpur, Malàisia, del 31 d'octubre al 2 de novembre de 2011. Va ser inclòs a un llibre¹ (capítol 6, pàgines 71 a 89), publicat pel Consell d'Economia Solidària d'Àsia (ASEC) el 2013.

En aquesta versió, s'expliquen millor els orígens de l'*economia social i solidària* i de l'*economia social solidària* (sense «i»). Utilitzem «ESS» en ambdues expressions, però són una mica diferents. La comprensió d'aquestes diferències i els seus orígens ha estat possible gràcies a les respostes a les meves preguntes de persones que han participat durant molts anys en el moviment.

Comprendre aquestes diferents maneres de conceptualitzar la nostra feina i l'ús de conceptes, especialment en diferents àmbits culturals (anglès, francès, espanyol o portuguès) és una tasca important si volem construir un moviment solidari global. El coneixement adquirit no hauria estat possible sense una certa coneixença prèvia de la realitat de les diferents cultures.

El reconeixement per part d'institucions internacionals i organitzacions de la societat civil que l'ESS és una part interessada en l'alternativa a les múltiples crisis que afecten la nostra civilització i el planeta, ens obliga a explicar d'on venim, la nostra visió i la nostra història. Aquest text pretén ser un modest esforç en aquesta direcció.

Per a les persones que han vist alguna de les versions anteriors d'aquest document, és important explicar que aquesta versió proporciona explicacions més completes i sense precedents sobre els orígens del concepte d'economia social solidària (ESS). També s'aclareix el concepte d'economia social.

L'autor agraeix a Ethan Miller dels Estats Units la informació sobre els orígens del concepte d'economia solidària. La comprensió dels orígens de l'economia social i solidària a França ha estat proporcionada per la descripció que en va fer Martine Theveniaut a la seva tesi doctoral (2007).

Aquest text no explora les pràctiques existents des de fa segles, o fins i tot des que la humanitat ha evolucionat com a espècie. La solidaritat i la col·laboració han estat trets dominants des del començament de la humanitat. Tanmateix, avui som conscients d'aquest tret fonamental i ens inspirem deliberadament en aquestes nocions i les anomenem així en la nostra construcció d'un futur millor per a la humanitat, realment sostenible.

¹ Developments in Solidarity Economy in Asia. http://www.socioeco.org/bdf_fiche-document-1873_en.html

Nota.

Totes les contribucions per aprofundir en la història dels conceptes són benvingudes i s'inclouran en futures versions. Aquest text només reflecteix les opinions del seu autor.

L'autor vol agrair a Paula Garuz, Brunilda Rafael, Erika Licon i Françoise Wautiez la traducció al castellà.

CONCEPTES EXPLORATS

1. ECONOMIA SOCIAL

2. ECONOMIA SOLIDÀRIA

3. ECONOMIA SOCIAL SOLIDÀRIA o ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

4. EMPRESA SOCIAL

5. EMPRENEDOR SOCIAL

6. NEGOCIS SOCIALS

7. EMPRESES SENSE FINS DE LUCRE

8. TERCER SECTOR

9. QUART SECTOR

10. ECONOMIA POPULAR

11. DESENVOLUPAMENT LOCAL

12. DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC COMUNITARI

13. DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

14. DESENVOLUPAMENT CENTRAT EN LES PERSONES

A propòsit de l'autor

Yvon Poirier és membre de Consell d'administració de la *Xarxa Intercontinental de Promoció de l'Economia Social Solidària (RIPESS)* des d'octubre 2013. A més, ha estat involucrat amb RIPESS en nombroses tasques des del març 2004. És secretari del consell d'administració de la *Xarxa Canadenca de Desenvolupament Econòmic Comunitari (RCDEC)* per les sigles en francès (Réseau Canadien de Développement Économique Communautaire) i president del comitè internacional. En la seva funció de professor d'una escola d'ensenyament general i professional abans de jubilar-se el 1997, va ser militant sindicalista de la *Confederació dels Sindicats Nacionals (CSN)*, la segona confederació sindicalista de la província del Quebec. Des de la seva jubilació, està involucrat en nombroses activitats de xarxes, fins i tot a escala internacional. En particular, va participar al Fòrum Social Mundial el 2005, 2009 i 2013. De 2003 a 2013, va ser coeditor del Butlletí Internacional de Desenvolupament Local Sostenible. El butlletí va ser publicat 10 vegades per any en quatre idiomes. També està involucrat en el desenvolupament econòmic comunitari i el desenvolupament local des de fa més de 20 anys i és membre de diverses associacions i cooperatives.

1. ECONOMIA SOCIAL

Primera definició: des de 1844 fins avui

L'expressió «economia social» es remunta a mitjan del segle XIX. Els historiadors consideren que el primer exemple modern de l'economia social és la creació de la Societat Equitativa dels Pioners de Rochdale al Regne Unit (1844), considerada com la primera cooperativa. El concepte en si, però, es va donar a conèixer a França amb Charles Dunoyer qui va publicar el 1830 el *Nou Tractat d'Economia Social*, i a través de les activitats de la *Societat Internacional d'Estudis Pràctics d'Economia Social*, fundada per Le Play el 1857. En general, la «economia social» es refereix a una cooperativa o una associació mútua. El concepte ha estat d'ús general en els cercles acadèmics en països de parla francesa i espanyola.

En aquesta definició, la paraula «social» es refereix exclusivament al tipus de propietat. Per «social», s'entén que la propietat és de persones físiques a títol particular i no pas d'accionistes. Dit d'una altra manera, segueix el principi de control democràtic, «una persona, un vot». Les activitats mateixes poden referir-se a qualsevol sector: la indústria manufacturera, l'agricultura i la pesca, les finances (cooperatives de crèdit), els serveis socials, etc. De vegades, s'usa el terme «empresa de l'economia social». Altres autors donen definicions que són una mica diferents, però això constitueix la principal tendència en la moderna *economia social*.

En funció d'aquesta definició, les cooperatives i les mútues són les organitzacions més importants de l'economia social. A la majoria dels països, les cooperatives estan organitzades dins d'organitzacions nacionals. La principal organització internacional en aquest àmbit és l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI) <http://www.ica.coop>. El moviment cooperatiu s'ha basat en set principis:

Els set principis de les cooperatives

1. Adhesió lliure i oberta a totes i tots.
2. Control democràtic dels socis
3. Participació econòmica dels socis
4. Autonomia i independència
5. Educació, formació i informació
6. Cooperació entre cooperatives
7. Compromís amb la comunitat

En els últims 25 o 30 anys, en nombrosos països, la gent ha iniciat activitats econòmiques utilitzant principis econòmics similars, però que no segueixen formalment les lleis cooperatives. De vegades es troben sota unes lleis d'associacions o d'entitats sense ànim de lucre. Això, en part, es deu al fet que la legislació cooperativa no està adaptada o perquè es pensa que les formes cooperatives no són la millor eina, o en alguns casos, per males experiències en el passat. Per exemple, en alguns països, els governs controlen les cooperatives. Hi ha moltes raons, entre altres, sobre el fet que en molts llocs no hi ha una educació cooperativa, fins i tot a les universitats.

En aquest sentit, la província de Quebec al Canadà representa un bon exemple, buscant renovar l'economia social, el 1996 es van elaborar una sèrie de principis per a les empreses amb forma cooperativa i es va modificar la legislació d'empreses sense ànim de lucre:

1. l'empresa de l'economia social té com a finalitat servir als seus membres o a la comunitat, no només per generar guanys i fer prevaler el rendiment financer;
2. té autonomia de gestió en relació amb l'Estat;
3. integra en els seus estatuts i reglaments un procés de decisió democràtica que involucra la necessària participació de les usuàries i usuaris, les treballadores i els treballadors;
4. dóna primacia a les persones i al treball sobre el capital, en la distribució dels seus excedents i ingressos;
5. basa les seves activitats en els principis de la participació, l'empoderament, i de la responsabilitat individual i col·lectiva

Una altra mostra de l'ús del concepte és un llibre publicat el 2008 per Thierry Jeantet, president del grup de les Trobades del Mont-Blanc. A *Economia social, una alternativa al capitalisme*, Jeantet proposa la propietat cooperativa de tots els mitjans de producció en comptes de la propietat accionarial capitalista. L'argument va en el sentit d'un control democràtic sobre les empreses, el principi «*una persona, un vot*», en lloc del control pel nombre d'accions.

D'altra banda, Social Economy Europe fou creada el gener del 2008, i és la conseqüència de la Conferència Europea Permanent de les Cooperatives, Mutualitats, Associacions i Fundacions (CEP-CMAF) fundada l'any 2000. La seva missió és d'influir en les polítiques i promoure l'economia social a Europa. La major part dels membres provenen de les organitzacions històriques com ara les cooperatives, les mutualitats i les fundacions.

Es defineixen així els valors:

VALORS FORTS COMPARTITS

L'Economia social destaca una «altra forma d'emprenedoria» basada en característiques i valors comuns que són:

- la primacia de la persona i l'objecte social sobre el capital,
- la defensa i aplicació dels principis de solidaritat i responsabilitat,
- la conjunció dels interessos dels membres i usuaris i l'interès general,
- control democràtic per part dels membres²,
- membres voluntaris i oberts,
- autonomia de gestió i independència dels poders públics,
- la majoria dels excedents es destinen a la consecució d'objectius de desenvolupament sostenible, en interès dels serveis als seus membres i per a l'interès general.

<http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?rubrique211>

Economia Social (reformulació) - 1995 a l'actualitat

Una segona definició va aparèixer als països de parla anglesa a la dècada de 1990. Encara que sembli una traducció de l'*economia social*, gairebé no ho és. Normalment, té un significat totalment diferent. El «*social*» aquí és l'objectiu, la finalitat o el sector d'activitat, i no pas la propietat. Generalment, es relaciona amb activitats del sector social com l'atenció a la infància, la salut, la gent gran, etc. Les activitats d'altres sectors, com ara la silvicultura, l'agricultura o la indústria manufacturera, no es considerarien una economia social, excepte indirectament, per exemple, si una empresa dóna feina a persones amb discapacitat que realitzen artesanía per obtenir ingressos. La propietat de les empreses pot ser una empresa privada amb ànim de lucre o pot ser col·lectiva (cooperatives o organitzacions sense ànim de lucre). En altres paraules, una «empresa amb un objectiu social». Hi ha similituds amb els conceptes de «tercer sector», «quart sector» o «empresa social».

Aquesta manera d'explicar l'economia social no es coneix i, per tant no s'utilitza, en països que utilitzen el francès, espanyol o portuguès, llevat d'algunes aparicions molt recents (en els darrers 3-4 anys).

² No afecta les fundacions, ja que no tenen membres.

L'autor va conèixer per primera vegada aquesta definició en un document publicat el 1997 en una conferència organitzada el juny de 1997 a Montreal pel programa LEED (Ocupació i desenvolupament econòmic local) de l'OCDE. El professor Mike Campbell del Regne Unit, aleshores expert en el programa LEED, va definir l'economia social en el seu text .

The Social Economy and Local Strategies for Employment:

El terme «economia social» s'utilitza sovint indistintament amb els termes «tercer sector», «sector comunitari» o fins i tot «sector del voluntariat associatiu»³. A més, el seu significat pot variar segons el país. Però si volem estudiar el paper de l'economia social en el desenvolupament local, és fonamental començar aclarint els esquemes.

El terme «tercer sector» (de vegades també anomenat «sector sense ànim de lucre») és potser el més genèric i es pot suposar que engloba tots els grups que no pertanyen al sector privat o públic. El terme «sector comunitari» es pot veure com a organitzacions que engloben representacions específiques de «comunitats de lloc» (per exemple, barri, veïnat d'un carrer). L'expressió «sector del voluntariat associatiu» pot respondre al concepte d'un conjunt d'organitzacions que representen grups específics o «comunitats d'interès concretes» (població negra o monoparental, per exemple). Finalment, l'economia social es pot definir com un conjunt d'organitzacions que reuneixen cooperatives, associacions, organitzacions de benefici mutu i, potser, empreses comunitàries, tot i que es poden considerar que pertanyen al sector comunitari.

Al món de parla anglesa, l'ús de TERCER SECTOR per definir l'economia social està molt estès. Per exemple, en un text recent publicat a Austràlia (2011), els autors, Jo Barraket i Michael Crozier, utilitzen una definició molt similar. «La conceptualització més àmplia i dominant (vegeu, per exemple, Lyons 2001; Haugh & Kitson 2007) utilitza “*economia social*” per descriure l'impacte econòmic del tercer sector –incloses les organitzacions sense ànim de lucre, les cooperatives i les mútues–, presents en moltes democràcies occidentals».

Per a altres autors, l'economia social és estrictament una qüestió d'estatus legal. Per exemple, per al professor Jack Quarter de la província d'Ontario, al Canadà, l'economia social inclou totes les organitzacions que es defineixen com sense ànim de lucre. Per a ell, inclou no només les organitzacions esmentades anteriorment, sinó també hospitals, universitats, ports, etc., que en diversos països utilitzen aquest estatus legal. Així, per a ell, una associació d'empresaris de grans

³ N.T.: Tot i l'inèdit enunciat pel nostre àmbit sociocultural, alguns exemples de *voluntariat associatiu*: bombers voluntaris, agrupacions de defensa forestal ADF, associacions de discapacitats, tallers ocupacionals, etc.

empreses es consideraria economia social. No obstant això, la majoria de la gent no utilitza aquesta definició.

Cap a un enteniment comú?

La definició recent adoptada al Quebec el 1996, ara traduïda a l'anglès, s'ha estès i de vegades s'utilitza en un context anglòfon. Encara que sigui una mica diferent, això s'acosta molt a la definició tradicional.

Tot i les dues definicions, l'economia social com a empresa col·lectiva o com a tercer sector, continuen sent les definicions dominants, respectivament, als països de parla francesa i de parla anglesa. Tot i que Social Economy Europe opera en molts idiomes, la composició principal de l'organització continua sent molt francesa (i altres idiomes «llatins» com l'espanyol).

Com que, en ambdues definicions, les cooperatives, mútues i empreses sense ànim de lucre s'inclouen dins l'economia social, podem esperar que amb el pas del temps, compartint coneixements i debats, es pugui forjar una definició comuna. Almenys des d'una perspectiva internacional, és important saber què significa això per a l'altre. Tenint en compte que en ambdues definicions, les organitzacions econòmiques bàsiques estan constituïdes per persones a títol particular segons el principi de «*una persona, un vot*», ja siguin organitzacions sense ànim de lucre, cooperatives o mútues, hi ha raons per creure que es pot formar una visió comuna, almenys pels professionals, tècnics i estudiosos.

2. ECONOMIA SOLIDÀRIA

Els orígens: del 1986 al 1997

El concepte «*d'economia solidària*» (ES) és molt més recent. Ha sorgit a Amèrica del Sud i en llocs de parla francesa (França, Bèlgica i Quebec al Canadà). La difusió d'aquest concepte és encara més recent als països que utilitzen l'anglès, ja que va aparèixer al voltant dels anys 2005-2007.

El primer ús conegut de l'expressió es remunta al 1937. Felipe Lorda Aliaz la va utilitzar a *Por una economía solidaria entre el campo y la ciudad* (Per a una economia de solidaritat entre el camp i la ciutat). Era del sindicat anarquista CNT FAI de Barcelona. Malauradament, el moviment feixista del general Franco va esclafar aquests esforços solidaris.

El següent ús conegut de la frase és de Jorge Schoster -aparentment associat al moviment cooperatiu a Colòmbia i funcionari d'una agència governamental de l'època- que va publicar un document titulat *Manual de proyectos para una economía solidaria* (Bogotà, Colòmbia, 1982).

Tanmateix, no va ser fins al voltant del 1984-1986 que es va estendre l'ús general del concepte a Amèrica del Sud i França.

Es coneixen els orígens exactes d'Amèrica del Sud. Luis Razeto de Xile és considerat l'autor que va donar a conèixer el concepte. Va publicar el seu primer llibre sobre l'ES *Economía de solidaridad y mercado democrático* (Economia solidària i mercat democratitzat) el 1984. Esmenta que el papa Joan Pau II ho hauria dit en un discurs durant el seu viatge a Amèrica del Sud (1982) «Una economia de la solidaritat és una gran esperança per a Amèrica del Sud».

Aproximadament al mateix temps, l'expressió va obtenir reconeixement a França. Jean-Louis Laville és considerat per molts com un, o el primer, que l'utilitzà en l'àmbit francòfon. Tot i això, no ha estat possible identificar els orígens tan exactament com a Amèrica del Sud. Una cosa és certa, diversos activistes de França confirmen que el coneixement d'aquest concepte ja estava bastant estès cap a finals dels anys vuitanta a França.

El concepte va començar a ser utilitzat a gran escala pels professionals de França i Amèrica del Sud als anys noranta. A França, l'associació sense ànim de lucre REAS (Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària) va iniciar les seves activitats el 1991. Era la fusió el 1991 d'ALDEA (Agència d'Enllaç per al Desenvolupament d'una Economia Alternativa) creada el 1981 i Solidarité Emploi. Es va transformar en cooperativa el 1992. Va acollir una «Associació de Corresponsals Locals» (ACL) present a moltes regions. Després de la fallida a França de REAS, el 1998, una organització anomenada «MB 2» va continuar amb activitats similars i publicà una obra col·lectiva prologada per Denis Clerc *Per una economia alternativa i solidària* (2002).

El 1993, vaig visitar la seu central de REAS a París (instal·lada en una fàbrica abandonada). Va gestionar diferents negocis, com ara un restaurant d'integració social per a joves, una botiga de comerç just, una incubadora per a petites empreses, activitats de microcrèdit, etc. Tot i que el 1998 va fer fallida, van tenir un gran impacte. Avui, encara existeix una REAS a Espanya.

També a França, l'octubre de 1995, es va publicar un anunci de mitja pàgina al diari Le Monde fent una *Crida per a una economia solidària*. Aquesta apel·lació va ser signada per centenars de professionals i intel·lectuals destacats de l'economia solidària francesa. Aproximadament al mateix

temps, l'expressió es va conèixer a Quebec, una província de parla francesa del Canadà, en virtut de molts vincles existents amb França.

El març de 1997, un grup d'acadèmics, principalment de parla francesa i espanyola, es va reunir a la Universitat de Lovaina, a Bèlgica. Van decidir que havia arribat el moment d'organitzar reunions internacionals.

El juliol de 1997 es va celebrar a Lima (Perú) una primera trobada internacional amb 275 participants de 30 països.

Durant aquesta reunió, l'economia solidària es va definir clarament com un projecte global. Curiosament, els «grups d'economia social» es presenten només com una part d'un moviment més gran.

LA DECLARACIÓ DE LIMA (4 de juliol de 1997)

Nosaltres, ciutadans i ciutadanes, membres d'organitzacions populars, pageses, indígenes, de dones i joves; sindicats, emprenedors, cooperatives, comunitats de treball, microempreses, entitats de l'església, organitzacions no governamentals, grups ecologistes, associacions de tecnòlegs, xarxes de desenvolupament, grups d'iniciatives d'economia social i coalicions, procedents de trenta-dos (32) països, reunits a Lima, Perú, de l'1 al 4 de juliol de 1997, declarem que:

1. Ens considerem sota l'hegemonia d'un model de desenvolupament que, tant al Sud com al Nord, demostra els seus límits, mentre destrueix el planeta i produeix pobresa, exclusió social i política, marginant un gran nombre de gent, entre l'atur i la no-ocupació. Considerem que aquest model no reconeix un conjunt d'activitats humanes que són essencials per a la societat i que amenaça el futur de la humanitat.

És per això que, en reacció a aquesta situació, hem iniciat un procés de construcció d'un desenvolupament solidari que qüestiona la concepció reductiva i determinista segons la qual la resposta a les necessitats de la humanitat depèn de la competència salvatge al mercat i de les seves anomenades «lleis naturals». L'economia solidària es basa en la cooperació, la reciprocitat i l'acció col·lectiva. Situa l'ésser humà al centre del desenvolupament econòmic i social.

http://www.ripess.org/wp-content/uploads/2011/08/declaration_lima1997_FR.pdf

http://www.ripess.org/wp-content/uploads/2016/10/declaration_lima1997_EN.pdf

Des de llavors, s'han celebrat reunions internacionals cada 4 anys, a Quebec (Canadà) l'octubre del 2001, a Dakar (Senegal) el novembre del 2005 i a Luxemburg (Luxemburg) l'abril del 2009. L'última reunió es va celebrar a Manila (Filipines) 14-18 d'octubre de 2013.

El concepte d'economia solidària va comptar també amb el suport del Pôle de Socio-Économie Solidaire (PSES) i l'Aliança per a un món responsable plural i solidari, una iniciativa recolzada per la Fondation pour le progrès de l'homme (FPH). El PSES es va formar gradualment entre el 1998 i el 1999 sobre una base d'europaus, principalment francesos, que havien participat a les reunions de Lima el 1997 i del Quebec del 2001. Aquesta base es va estendre molt ràpidament a Amèrica Llatina, Àfrica i també a països de parla anglesa (inclosa Àsia). El PSES va reunir al voltant de 600 persones l'any 2005. És útil assenyalar que, a diferència de RIPESS, que és una xarxa d'organitzacions, el PSES era un grup de persones.

Així, mitjançant nombroses activitats de recerca, intercanvi i debat, el PSES ha contribuït a l'avenç del concepte d'economia solidària, especialment a França i Amèrica Llatina. RIPESS i PSES no s'han unit mai formalment, però sovint han participat en els mateixos esdeveniments, especialment durant els tallers dels primers fòrums socials mundials (FSM). Per exemple, durant el FSM del gener de 2005 a Porto Alegre, es van organitzar uns quants tallers conjunts. O, de nou, durant la 3a Trobada RIPESS a Dakar el novembre del 2005, hi eren presents més de 55 participants del PSES. Els dies anteriors, el PSES havia celebrat un seminari important. Després de la mort de la persona que va dirigir aquest procés, Philippe Amouroux, empleat de la FPH, el PSES es va esvaïr gradualment. Va cessar les seves activitats com a xarxa cap el 2009.

Posteriorment, és gairebé només mitjançant RIPESS que l'economia solidària (o la seva forma ESS) s'ha promocióat a nivell mundial.

Per tal de satisfer millor les expectatives dels seus membres i aclarir les seves orientacions, sobretot mentre hi hagués una presència real a tots els continents, es va decidir arran de la quarta reunió que va tenir lloc a Luxemburg, aclarir la visió que té el moviment.

Així, des del març de 2011, el Consell d'Administració es va dedicar a aquesta tasca.

El treball va continuar i, en una reunió del consell a Montreal, el novembre de 2011, RIPESS va descriure l'enfocament de la següent manera:

L'economia solidària vol canviar tot el sistema social i econòmic i proposa un paradigma de desenvolupament diferent que inclogui i mantingui els principis de l'economia solidària.

Persegueix la transformació del sistema econòmic capitalista neoliberal, que prioritza la maximització dels beneficis privats i el creixement cec i indiscriminat, cap a un sistema que posi les persones i el planeta al centre. Per tant, com a sistema econòmic alternatiu, l'economia solidària inclou els tres sectors: privat/amb ànim de lucre, públic/de serveis i més planificat i tercer sector. L'economia solidària busca reorientar i donar noves formes a l'Estat, les polítiques públiques, el comerç, la producció, distribució, consum, inversió, moneda i finances, així com les estructures de propietat de manera que serveixi al benestar de les persones i del medi ambient. El que distingeix el moviment de l'economia solidària de molts altres que promouen canvis socials i dels moviments revolucionaris del passat, és que és pluralista en el seu enfocament: evitant solucions rígides i la creença en un únic camí correcte. L'economia solidària valora i es basa en pràctiques concretes, moltes de les quals són prou antigues, en lloc d'intentar crear una utopia des de zero.

Per tant, l'economia solidària té explícitament una agenda sistèmica, post-capitalista i transformadora. L'economia social és només un sector de l'economia que pot, o no, formar part d'una agenda transformadora post-capitalista, en funció de amb qui parlem.

Durant la reunió de Manila, les discussions es van centrar en el document «Visió global» per definir amb més precisió l'economia social solidària.

http://www.ripess.org/wpcontent/uploads/2013/06/DOC1_global_vision_ORIENTATIONS_FR.pdf

A Amèrica Llatina, s'utilitza habitualment el terme economia solidària, tant als països de parla hispana com als de portuguesa (Brasil). La situació d'aquest estat de coses es troba a la publicació (2012) de - *LA ECONOMIA SOLIDARIA EN AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE* (L'Economia Solidària a l'Amèrica Llatina i el Carib). En aquesta publicació de Càritas Llatinoamèrica, els autors Rosemary Gomes, Tatiana Castilla i Jonas Bertucci expliquen com l'Església catòlica d'Amèrica Llatina ha treballat per desenvolupar aquest concepte des dels anys vuitanta fins als nostres dies.

3. ECONOMIA SOCIAL SOLIDÀRIA o Economia Social i Solidària. Dos significats diferents, segons el context.

El 1998 i el 1999 es va desenvolupar un **nou concepte**, més o menys simultàniament, a França i al Quebec; les dues societats més grans que tenen el francès com a llengua materna.

Al Quebec, es tracta d'un esforç per promoure l'economia social i vincular l'economia social al concepte d'economia solidària que havia aparegut a França i l'Amèrica Llatina. Així, doncs, es fa una *Crida per a una economia social i solidària* emès el maig de 1998, entre d'altres a través d'un diari de gran tirada. N. B.: L'autor d'aquest text va ser un dels 70 signants.

La Crida té diferents aspectes. Promou l'economia social (empreses col·lectives), tot proposant que l'economia social s'orienti cap a l'economia solidària, amb un enfocament més global. La convocatòria també afirma específicament que l'economia social, per ella mateixa, NO és un model alternatiu. Més aviat, pot formar part de l'alternativa solidària, de la mateixa manera que pot encaixar en el model neoliberal i no ser progressista. Així, el document afirma també (a la portada) que vol ... «contribuir a la construcció d'una economia solidària mitjançant un suport clar i crític a l'economia social» ... Aquesta és una manera de dir que no tot el conjunt de l'economia social està compromès amb una economia solidària.

El 1998 i el 1999, Hugues Sibille, de França, va participar en una iniciativa governamental per promoure enfocaments econòmics alternatius. A França, «*l'economia social*» i «*l'economia solidària*» existien no només a nivell conceptual, sinó també a nivell organitzatiu. D'una banda, les cooperatives i les mútues utilitzaven habitualment «economia social» per definir-se, mentre que l'Inter-Réseaux de l'Économie Solidaire el 1997 es va transformar el 2002 en el Mouvement d'économie solidaire (MES) (<http://www.le-mes.org/Histoire.html>) com una alternativa a l'economia social més tradicional, que es considerava que no tenia prou pràctiques solidàries.

Aquesta iniciativa, expressament, tenia com a objectiu reunir les dues «famílies» en les «Consultes regionals» (1999) per tal de reforçar el moviment que es considerava feble i dividit. Les «consultes regionals sobre economia social i solidària» són probablement el punt de partida d'aquest enfocament. Es podria dir un intent de «matrimoni de conveniència» entre els dos moviments, que encara coexisteixen a França. De fet, cada moviment sempre té la seva pròpia organització. Tot i així, participen en esdeveniments comuns. Més recentment, l'ESS a França va organitzar a París els «Estats Generals de l'ESS», amb 5.000 participants. El fet que el govern francès aprovés formalment l'ESS, fins i tot amb un ministre de l'ESS, Benoît Hamon entre el 2012-2014, en lloc d'un Secretari d'estat per a l'economia solidària (Guy Hascoët, del 2000 al 2002), va tenir l'efecte d'estendre àmpliament l'ESS en lloc de l'economia solidària. Un projecte de llei sobre l'ESS s'ha presentat a l'Assemblea Nacional que l'adoptarà el juliol de 2014.

Així, el moviment de l'economia solidària, iniciat a nivell internacional amb la reunió de Lima del 1997, va constituir un canvi important en el període comprès entre el 2000 i el 2002. En lloc

d'adherir-se a la visió original de l'economia solidària (vegeu la Declaració de Lima anterior), els líders del moviment, molts dels quals eren del Quebec, van decidir adoptar el nou concepte de l'ESS. Tant és així que durant la segona trobada internacional a la ciutat de Quebec, a l'octubre del 2001, la reunió va utilitzar l'expressió «*economia social i solidària (ESS)*», de vegades com a sinònim d'Economia Solidària, però sobretot en el sentit utilitzat al Quebec o a França (reconeixent que l'economia social i l'economia solidària són parcialment diferents).

Quan es va anunciar oficialment la xarxa el desembre del 2002, es va anomenar *Xarxa Intercontinental per a la Promoció de l'Economia Social Solidària (RIPESS)*. Quan se'ls va preguntar sobre per què es van ajuntar els dos conceptes, les persones implicades van dir que volien ser inclusius amb ambdós sectors, l'economia social (cooperatives i mútues) i l'economia solidària (noves iniciatives, no necessàriament cooperatives).

Cal assenyalar que l'expressió no inclou "I" en el nom oficial, el terme és «*economia social solidària*». En aquesta reunió, la proposta consistia a utilitzar «l'economia social i solidària» en el nom de l'organització. Els delegats d'Amèrica Llatina van proposar una esmena per eliminar la «i». Hi va haver consens amb poca o cap discussió. Aquest compromís no va aportar una comprensió profunda del nou concepte perquè no es va explicar. La diferència entre els dos conceptes mai va ser massa clara i el compromís no es va explicar mai, fins i tot a l'acta de la reunió. Per tant, no és d'estranyar que l'autor d'aquest text triguí 11 anys a entendre per què es va fer aquest canvi. Probablement això expliqui per què en el context francòfon, l'ESS s'utilitza amb la «i», encara avui.

Atès que el Grup d'Economia Solidària de Quebec (GESQ) va actuar com a organitzador de la reunió del 2001 i va tenir un paper important en la fundació de RIPESS el desembre del 2002, aquesta explicació és plausible. Tant més, ja que no hi havia representants de l'ESS francesa al comitè organitzador el 2001 ni quan es va crear RIPESS el 2002.

Com a resultat, hi ha diferents significats en funció de amb qui parlem. Pot significar una «economia social» alineada amb la construcció d'una economia solidària o pot significar que combina «economia social» i «economia solidària» en un sol moviment. Sens dubte, hi ha altres matisos.

Posteriorment, principalment als països francòfons d'Àfrica, l'expressió ESS es va fer habitual en la seva forma «economia social i solidària». D'altra banda, a l'Amèrica Llatina, que ja utilitzava «economia solidària», les organitzacions no han canviat l'ús, excepte en el nom de la seva organització continental, RIPESS LAC (Amèrica Llatina i el Carib). Per exemple, al Brasil s'utilitza «economia solidària» tant en nom del Secretariat Nacional d'Economia Solidària (SENAES) com en nom de la xarxa nacional, el Fòrum Brasiler d'Economia Solidària (FBES).

En altres llocs del món, les expressions economia social solidària o economia social i solidària poques vegades s'utilitzen per designar el nom d'organitzacions o moviments.

En parts del món que fan servir la llengua anglesa, l'ús de l'ESS en el nom de les organitzacions no existeix. En general, s'utilitza l'economia solidària, com a l'Amèrica Llatina o com en els orígens de la primera reunió a Lima. Així mateix, a l'Àsia, tenim el Consell d'Economia Solidària d'Àsia (ASEC). De fet, només a l'Àfrica francòfona s'utilitza l'expressió «ESS» en el nom de les organitzacions. És el cas dels Estats Units amb els US-SEN (Solidarity Economy Network) -Estats Units.

Avui en dia, la majoria d'organitzacions de «economia solidària» o «economia social solidària» participen en xarxes continentals dins de la Xarxa intercontinental per a la promoció de l'economia social solidària (RIPESS).

www.ripest.org

Per obtenir més informació sobre l'ESS, trobareu en tres llocs informació valuosa:

Un lloc de recursos: www.socioeco.org

Un lloc web sobre polítiques públiques d'ESS: www.reliess.org

Un mapatge d'empreses i organitzacions d'ESS en 9 països: www.essglobal.info

4. EMPRESA SOCIAL

Aquest concepte va aparèixer als països de parla anglesa (Regne Unit i EUA) a principis dels anys 90. Tot i que aquest moviment es refereix a l'economia social històrica descrita anteriorment a la primera definició (Rochdale), la diferència és l'èmfasi molt important que es posa a la «missió social», en lloc del control democràtic. La tendència dominant d'aquest “nou” moviment «d'empresa social» és que no hi ha cap restricció sobre el tipus de propietat.

El lloc web de xarxes socials corporatives «d'empreses socials» del Regne Unit és una bona il·lustració d'aquesta tendència:

(traducció de l'autor)

Què és una empresa social?

Una empresa social és una empresa l'activitat comercial de la qual té una finalitat social i / o mediambiental. Tindrà una idea clara de la seva «missió social»: el que significa que sabrà quina diferència està intentant destacar/promocionar, a qui pretén ajudar i com pretén fer-ho. La

majoria o tots els seus ingressos procediran de la venda de béns o serveis. També tindrà regles clares sobre el que fa amb els seus beneficis; reinvertir-los per avançar en la seva «missió social».

Les empreses socials tenen diverses formes i grandàries, que van des de grans empreses nacionals i internacionals fins a petites empreses comunitàries. Però totes tenen les següents característiques:

- empreses que tenen com a objectiu generar els seus ingressos mitjançant la venda de béns i serveis, més que no pas mitjançant subvencions i donacions.*
- configurada i orientada per l'interès de fer una diferència específica en la seva missió social.*
- reinvertir els beneficis que obtinguin en la seva missió social*

Si compliu o preteneu complir aquests criteris i teniu aquests compromisos expressats clarament en els documents pels quals us regiu, és probable que sigueu una empresa social.

<http://www.socialenterprise.org.uk/about>

El fenomen té diferents orígens. En alguns casos, les organitzacions benèfiques han desenvolupat activitats econòmiques per generar ingressos pel seu treball caritatiu. En altres casos, la gent ha creat empreses per gestionar serveis socials privatitzats o abandonats pel sector públic. En altres casos, a causa de programes governamentals, la gent crea diferents tipus d'empreses per tal de crear els seus propis llocs de treball.

L'*empresa social* és complexa de descriure, perquè les formes jurídiques varien d'un país a l'altre i, per diferents motius, no es relacionen amb enfocaments històrics, com ara les cooperatives.

La Xarxa EMES (Xarxa Europea de Recerca en Economia Social o Emprenedoria Social) <http://www.emes.net/> estableix criteris diferents dels del Regne Unit.

4 objectius econòmics i 5 objectius socials

a.: Els objectius econòmics:

- una activitat contínua de producció de béns i / o serveis,
- un alt grau d'autonomia,
- un nivell significatiu de risc econòmic,
- un nivell mínim de treball remunerat.

b.: Objectius socials:

- un objectiu explícit de servei a la comunitat,
- una iniciativa encapçalada per un grup de ciutadans o organitzacions de la societat civil,
- un procés de presa de decisions no basat en la propietat del capital,
- un procés participatiu que involucri les persones interessades en l'activitat,
- distribució limitada dels beneficis.

http://fr.wikipedia.org/wiki/Entrepreneuriat_social

En el marc d'aquesta definició, l'objecte o l'activitat no són necessàriament socials.

La Social Enterprise Alliance (SEA) dels Estats Units, creada el 1997. <https://www.se-alliance.org/> ofereix una definició força similar a la del Regne Unit:

(Traducció de l'autor)

què és una empresa social?

Les empreses socials són empreses que tenen com a objectiu principal el bé comú. Utilitzen mètodes i disciplines corporatives i el poder del mercat per avançar en les seves agendes de justícia social, mediambiental i humana.

Tres característiques distingeixen una empresa social d'altres tipus d'empreses, organitzacions sense ànim de lucre i agències governamentals:

- *Aborda directament una necessitat social no tractada i serveix al bé comú, ja sigui a través dels seus productes i serveis o del nombre de persones desfavorides que empra.*
- *La seva activitat empresarial és una sòlida font d'ingressos, ja sigui un gran flux d'ingressos procedents d'ingressos diversos obtinguts d'activitats sense ànim de lucre o bé negocis amb finalitats de lucre.*
- *El bé comú és el seu enfocament principal, literalment «en» l'ADN de l'organització, i eclipsa tots els altres.*

En els seus primers temps, el moviment empresarial social es va identificar principalment com a organitzacions sense ànim de lucre que utilitzaven models de negoci per generar ingressos per a la consecució de la seva missió.

Avui també inclou organitzacions amb ànim de lucre que tenen com a finalitat principal l'impuls social. Aquesta és la primera missió i la fonamental; la forma organitzativa serà la millor que permeti fer avançar la missió social.

Les necessitats socials ateses per les empreses socials són tan diverses com l'enginy humà. En el nostre estudi de camp del 2009, els cinc principals tipus de missions per a empreses socials eren el desenvolupament de la mà d'obra, l'habitatge, el desenvolupament econòmic i comunitari, l'educació i la salut.

Els models de negoci de les empreses socials són igualment diversos, incloent: empreses minoristes, de serveis i fabricants, proveïdors contractuals de serveis socials i humans (p. ex: guarderies...); serveis de consultoria i investigació basats en tarifes, desenvolupament comunitari i activitats de recaptació de fons; serveis d'alimentació i restauració; organitzacions artístiques, i fins i tot empreses tecnològiques. És probable que ja feu negocis amb empreses socials i que ni tan sols ho sapigueu.

Un comentari de l'autor:

La majoria d'organitzacions «d'empreses socials» reconeixen que el nostre món té problemes, però hi ha molt poques crítiques a l'economia de mercat dominant.

Per exemple, la Social Enterprise Alliance (SEA) presenta la seva missió de la següent manera:

el que som:

El nostre objectiu no és altre que canviar el món pel bé comú. No és cap secret que la llista de preocupacions socials, mediambientals i humanes aparentment insalvables creix molt més ràpidament que la capacitat dels sectors tradicionals per abordar-les. Ens imaginem un món en què se superin aquests problemes espinosos i veiem que l'empresa social és, molt possiblement, el vehicle més prometedor per fer-ho.

La majoria de la gent del moviment de l'economia solidària tendeix a discrepar de què és el “vehicle més prometedor”, especialment en el sentit de la definició de l'Aliança d'Empreses Socials (SEA).

5. EMPRENEDOR SOCIAL

Al mateix temps que va sorgir «l'empresa social» als Estats Units i el Regne Unit, es va aclamar a «l'emprenedor social» com el nou heroi per canviar el món.

La iniciativa original en aquesta àrea es remunta al 1981 al Regne Unit amb Ashoka.

<http://uk.ashoka.org/mission-vision>

Missió i Visió

Visió

Ashoka preveu que tothom sigui un Changemaker (un «canviador del món»): un món que respon de manera ràpida i eficaç als desafiaments socials i on cada individu té la llibertat, la confiança i el suport de la societat per afrontar qualsevol problema social i per impulsar el canvi.

Missió

Ashoka s'esforça per configurar un sector cívic global, emprenedor i competitiu: que permeti prosperar als empresaris socials i que permeti als ciutadans del món pensar i actuar com Changemakers.

La idea principal és la promoció de les persones que participin i liderin el «canvi del món». Curiosament, un «empresari social» no està necessàriament lligat a un «negoci». Com s'esmenta a la visió, pot suposar qualsevol repte social, no necessàriament de manera comercial. De tota manera, el 2001 Mohammad Yunus fou nomenat membre d'Ashoka (NT).

Una altra iniciativa molt coneguda la va fer la Skoll Foundation (una fundació alemanya) amb el fòrum Social Edge.

<http://www.socialedge.org/about-us>

Igual que Ashoka, la idea és la promoció de l'empresari individual «social». La idea d'un «col·lectiu emprenedor» no sembla correspondre a aquest enfocament. Social Edge reconeix que fins ara la majoria de la gent d'aquest camp és del món de parla anglesa (principalment el Regne Unit i els Estats Units).

6. NEGOCIS SOCIALS

Aquest concepte es coneix des que Muhammad Yunus, el promotor del Grameen Bank (microcrèdits) i altres “joint-ventures”, el va popularitzar al seu llibre del 2008 *Creating a World*

Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism (La creació d'un món sense pobresa: Negocis Socials i el Futur del Capitalisme).

La Viquipèdia ofereix la següent descripció (traducció de l'autor):

Segons la definició de Yunus, un negoci social és una empresa sense pèrdues, sense dividendes dissenyada per servir a un propòsit social en el mercat altament regulat actual. És diferent d'un negoci sense ànim de lucre perquè el negoci hauria de buscar generar un modest benefici que s'utilitzarà per ampliar l'abast del negoci, millorar el producte o servei o altres mitjans per donar suport a la missió social.

Distingeix 7 principis:

- *L'objectiu del negoci serà superar problemes socials; no maximitzar els beneficis*
- *Viabilitat financera i econòmica*
- *Els inversors només recuperen l'import de la inversió; no es reparteixen dividendes més enllà dels diners de la inversió*
- *Quan es retorna l'import de la inversió, el benefici del negoci queda en mans del negoci per a la seva expansió i millora*
- *Respectar el medi ambient*
- *La plantilla obté salaris de mercat amb millors condicions laborals*
- *Feu-ho amb alegria*

Un «negoci social» es considera un subconjunt «d'empreses socials"».

Un comentari de l'autor.

En aquest llibre, Yunus rebutja explícitament la idea que una empresa col·lectiva, com una cooperativa o una empresa sense ànim de lucre, ambdues basades en el principi «d'una persona, un vot», pugui ser un negoci social. Al capítol 2, troba que la majoria de cooperatives són similars a les empreses privades habituals, i han perdut la seva missió social, mentre que, per altra banda, les empreses sense ànim de lucre depenen de subvencions governamentals.

En els seus principis, i a l'exemple principal descrit al llibre –el controvertit negoci Grameen Danone creat a Bangla Desh–, la idea de govern corporatiu democràtic és absent. No s'esmenta el

foment de la capacitat de les persones i les comunitats per dirigir els seus propis negocis per satisfer les seves necessitats i les de la comunitat.

De fet, tal com va afirmar a la presentació del llibre, es tracta de «humanitzar el capitalisme».

7. EMPRESES NO LUCRATIVES

També a finals dels 80 i principis dels 90, les persones del sector sense ànim de lucre van desenvolupar activitats comercials amb finalitats d'ingressos. El concepte s'ha estès principalment a l'Amèrica del Nord.

L'organització empresarial canadenca sense ànim de lucre, té una definició molt diferent del que és una empresa social.

<http://www.enterprisingnonprofits.ca/>

Què és l'empresa social?

La definició d'empresa social:

La breu definició:

«Les empreses socials són empreses gestionades per organitzacions sense ànim de lucre amb el doble objectiu de generar ingressos mitjançant la venda d'un producte o servei al mercat i la creació de valor social, ambiental o cultural ... »

En aquesta definició, **només** s'inclou l'estatus sense ànim de lucre a "empresa social". Això és totalment compatible amb el context canadenc, on les cooperatives són un sector important que no utilitza el terme empresa social per descriure's.

Als Estats Units, la situació era força similar. Els primers anys, les organitzacions filantròpiques i sense ànim de lucre van organitzar una llista de discussió a Internet amb la següent afirmació: *El fòrum npEnterprise descriu els passos que poden fer les organitzacions sense ànim de lucre per millorar la seva capacitat organitzativa, l'impacte de la seva missió i sostenibilitat financera, mitjançant activitats generadores d'ingressos.*

<http://www.npenterprise.net/>

No obstant això, les coses van canviar amb la creació de la Social Enterprise Alliance esmentada a l'article 4 (Enterprise Sociale) anterior. En altres paraules, aquest moviment als Estats Units ha passat de «sense ànim de lucre» a incloure ara altres tipus d'empreses socials.

Al Canadà, les empreses sense ànim de lucre emprenedores s'han mantingut fidels a la definició original, estrictament sense ànim de lucre.

En molts casos, les empreses amb ànim de lucre són creades per organitzacions sense ànim de lucre que són propietàries de la majoria de les accions. De vegades, aquest estatus legal és més adequat per generar ingressos i beneficis, cosa que pot ajudar l'organització sense ànim de lucre a continuar la seva tasca. Als efectes d'aquest document, es consideren empreses sense ànim de lucre perquè, si hi ha algun benefici, es reinverteixen o es dirigeixen a l'entitat sense ànim de lucre propietària de les accions.

8. TERCER SECTOR

El concepte va aparèixer a la dècada de 1970, especialment a França, per descriure tota activitat econòmica que es trobava fora del sector privat de l'economia (que significa de tipus capitalista) o de l'economia pública (com ara el transport, electricitat, serveis postals, hospitals i escoles, etc.).

Una definició a la Viquipèdia.

El sector del voluntariat associatiu o el comunitari (també el sector sense ànim de lucre) és l'àrea d'activitat social que duen a terme organitzacions sense ànim de lucre i no governamentals. Aquest sector també s'anomena tercer sector, en referència al sector públic i al sector privat. Sector cívic és un altre terme per aquest sector, destacant la relació del sector amb la societat civil.

Per raons pràctiques, el concepte de tercer sector s'utilitza menys en enfocaments econòmics alternatius, perquè engloba massa realitats diferents: organitzacions de drets, organitzacions sense ànim de lucre com cooperatives, organitzacions de la societat civil, empreses socials, moviments socials, etc.

9. QUART SECTOR

Aquest concepte, utilitzat principalment al Regne Unit i als Estats Units, promou les idees següents.

A mesura que la missió i el modus operandi de moltes organitzacions dels sectors empresarial, governamental i sense ànim de lucre són cada cop més similars, els límits es difuminen cada vegada més. De fet, cada vegada són més les organitzacions dels tres sectors que convergeixen en un sector organitzatiu fonamentalment nou que integra els objectius socials amb els mètodes empresarials: el quart sector.

L'aparició d'organitzacions híbrides

A més de les convergències, un segon motiu està relacionat amb els canvis significatius que s'han produït en les activitats organitzatives. Les darreres dècades han vist proliferar nous models organitzatius híbrids formats per tractar una varietat de qüestions socials. Aquestes organitzacions barregen conscientment atributs i estratègies de tots els sectors i, per tant, es resisteixen a una fàcil classificació dins dels límits dels tres sectors tradicionals. Però comparteixen dues característiques comunes: la recerca d'objectius socials i mediambientals i l'ús de mètodes empresarials, que les situen en el panorama d'un quart sector emergent. A continuació, es mostren exemples de models organitzatius híbrids sorgits en els darrers anys. Molts d'aquests termes defineixen activitats superposades, que reflecteixen l'estat de fragmentació en què es troba actualment el nou paisatge.

- Organitzacions càordiques⁴
- Empreses cíviques i municipals
- Institucions financeres de desenvolupament comunitari
- Col·laboracions intersectorials
- Empreses confessionals
- Empreses sense ànim de lucre
- Empreses sostenibles
- Organitzacions per compartir riquesa
- Empreses socials
- Organitzacions de valor integrat
- Empreses d'economia social

<http://www.fourthsector.net/>

Com a tal, l'objectiu és cobrir una àmplia gamma d'organitzacions i activitats, inclosa la noció d'empresa privada de beneficis o corporacions privades.

10. ECONOMIA POPULAR

A Àfrica i Amèrica del Sud, aquest concepte s'utilitza àmpliament per descriure el que altres també anomenen «sector informal». Aquest «sector» de l'economia té una gran importància, ja que en alguns països, per exemple als països de l'Àfrica subsahariana, gairebé el 75-80% de l'economia es

⁴ Aquest és un concepte inventat per un expresident de VISA. Significa tant ordre com caos en el negoci.

troba a la «economia popular». Això significa l'activitat econòmica de qualsevol tipus informal, no registrada, des de venedors ambulants fins a petites empreses o botigues.

L'economia popular es considera un sector potencial per al desenvolupament de l'economia social i solidària, ja que les economies d'aquests països no podran desenvolupar-se per part dels governs o de les grans empreses del sector privat (no prou rendibles). Amb l'organització de cooperatives, empreses comunitàries i altres iniciatives, hi ha potencial. No obstant això, hi ha un acord que l'economia popular no forma part de l'economia solidària per se. No hi ha aquesta consciència en aquesta àrea. A més, part del sector està relacionat amb la màfia i activitats corruptes com el narcotràfic.

La Universitat Catòlica de Lovaina, a Bèlgica, té un projecte de recerca sobre «economia popular, economia social i solidària al Sud».

Defineixen l'economia popular de la següent manera:

L'economia popular es pot entendre com el conjunt d'activitats econòmiques i pràctiques socials desenvolupades pels grups populars amb l'objectiu de garantir, mitjançant l'ús de la seva pròpia força de treball i mitjançant les seves estratègies individuals i col·lectives en l'àmbit domèstic i públic, la satisfacció de necessitats bàsiques, tant materials com immaterials. L'anàlisi de l'economia popular al Sud i els seus vincles amb la dinàmica de l'economia social i solidària és objecte de diversos treballs.

<http://www.uclouvain.be/en-309069.html>

11. DESENVOLUPAMENT LOCAL

De vegades també anomenada «desenvolupament econòmic local», aquesta expressió s'ha utilitzat durant molt de temps. Fa més de 50 anys que el PNUD (Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament) el va adoptar com una de les estratègies de desenvolupament.

Igual que amb els conceptes anteriors, té diversos significats. La idea principal aquí és mobilitzar persones i organitzacions de les comunitats perquè prenguin iniciatives pel seu propi desenvolupament, la idea era que la comunitat ha de confiar primer en ella mateixa. Fins i tot és una condició *sine quae non* per al desenvolupament d'associacions amb actors externs, com ara les agències governamentals. Aquest enfocament també s'anomena «**desenvolupament endogen**».

Als Estats Units, les autoritats locals i les empreses locals han adoptat un enfocament diferent del desenvolupament local. La principal estratègia establerta ha estat atraure a grans empreses a la

comunitat, amb bonificacions fiscals i altres iniciatives financeres. Això es podria anomenar «desenvolupament exogen».

A diferència dels conceptes anteriors, el *desenvolupament local* s'utilitza a la majoria de continents i és comú a la majoria d'idiomes.

La majoria dels partidaris de la idea de «desenvolupament local» estarien d'acord amb l'enfocament del «desenvolupament endogen», que es centra en l'empoderament de les persones i la comunitat.

Karl Birkhölzer (Alemanya) ho explica bé en el següent article *El paper de l'empresa social en el desenvolupament econòmic local* presentat a la conferència EMES el 2009. (Disponible a petició)

12. DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC COMUNITARI

El concepte de desenvolupament econòmic comunitari (DEC) es practica principalment a Amèrica del Nord, tot i que en els darrers anys s'ha donat a conèixer en parts de l'Amèrica del Sud i en alguns països africans de parla anglesa. Aquest desenvolupament recent prové dels intercanvis de coneixement i dels estudis universitaris.

Hi ha dues marques diferenciades al DEC, principalment a causa del context. Als Estats Units, hi ha aproximadament 4.500 organitzacions DEC, també conegudes com a «*Corporacions de Desenvolupament Comunitari (CDC)*». Se centren principalment en l'habitatge als barris més pobres de les zones urbanes. Normalment són propietaris i administradors d'habitatges. Gran part d'aquest enfocament en l'habitatge es deu als programes de finançament del Departament d'Habitatge i Desenvolupament Urbà (HUD) dels Estats Units. També fan tasques d'apoderament comunitari i tenen activitats com ara programes per a joves, incubació d'empreses comunitàries, etc.

Tenien una organització nacional, però a causa de les retallades pressupostàries durant l'últim govern Bush, va tancar.

Al Canadà, el DEC és força diferent i el focus es centra més en la revitalització urbana en barris pobres de les ciutats. Per exemple, tot i que reclamen millors habitatges, no gestionen complexos d'habitatges. Al Canadà, el DEC tindria moltes similituds amb el «*desenvolupament local endogen*» descrit anteriorment.

La Xarxa de desenvolupament econòmic de la comunitat canadenca (RCDEC), en la qual hi participa l'autor d'aquest article des del 2002, la defineix de la manera següent:

Què és el DEC?

(Creant economies locals vibrants, resistents i sostenibles).

El desenvolupament econòmic comunitari (DEC) és un enfocament local orientat a crear oportunitats econòmiques i millors condicions socials, especialment per a les persones i grups més desfavorits. El DEC és un enfocament que reconeix que els reptes econòmics, ambientals i socials estan interrelacionats, complexos i canviants. Per ser eficaces, les solucions proposades han de basar-se en el coneixement local i ser implementades pels membres de la comunitat. DEC promou enfocaments holístics que tinguin en compte les necessitats de les persones, les comunitats i les regions, i reconeix que aquests tres nivells estan interrelacionats.

<http://ccednet-rcdec.ca/fr>

13. DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

Aquest concepte és conegut des de fa molt de temps. En alguns països, com el Canadà, això significa treballar a la comunitat per ajudar les persones.

Un article de la Viquipèdia explica els orígens del terme «comunitat». Es coneix des del segle XIX. Inclouria el DEC i molts altres conceptes.

http://ca.wikipedia.org/wiki/Community_development

En alguns casos, com a l'Índia, el concepte té moltes similituds amb el concepte de DEC utilitzat al Canadà i el de desenvolupament local utilitzat a Europa.

14. DESENVOLUPAMENT CENTRAT EN LES PERSONES

De vegades també conegut com una *economia centrada en les persones*, aquest enfocament té similituds amb el DEC i el desenvolupament local.

La xarxa internacional COMMACT ho explica bé:

Visió

COMMACT veu el desenvolupament centrat en les persones com un procés d'empoderament⁵ i capacitació que permet a individus, grups i comunitats pobres i marginats:

- desenvolupar les seves habilitats, competències i recursos personals i col·lectius;*

⁵ Hem utilitzat *empoderament* en lloc d'*apoderament*, perquè és el mot utilitzat majoritàriament avui dia.

- *guanyar veu, dignitat i respecte a si mateix;*
- *aconseguir autonomia en les seves accions i la capacitat de dur a terme la decisió;*
- *participar plenament i activament en la societat en general;*
- *garantir que el desenvolupament de la societat en general sigui sostenible i equitatiu en termes de drets i responsabilitats.*
- *augmentar el control que tenen sobre la seva vida*

<http://commact.com/home.html>

CONCLUSIÓ

Durant els darrers 20-30 anys, han aparegut moltes activitats i nous conceptes sobre economia solidària. Tot i que això és encoratjador, perquè demostra que la innovació és molt activa i alhora molt diversa, encara que sovint només existeix en determinats continents o contextos culturals. Per exemple, la bretxa entre els conceptes existents al món anglosaxó i els països de parla francesa, espanyola i portuguesa és impressionant. Les pràctiques difereixen menys, però hi ha molt pocs conceptes comuns, excepte el *desenvolupament local* i potser fins a cert punt l'*economia solidària*.

El que també sorprèn una mica és el fet que algunes expressions tenen significats molt diferents (per exemple, economia social).

Aquest breu article només ha explorat alguns conceptes. N'hi ha molts d'altres, com ara l'*economia moral*, l'*economia feminista*, l'*economia ecològica*, l'*economia plural*, l'*economia del treball*, per citar-ne alguns.

També hauríem de tenir un **glossari** de moltes activitats i conceptes específics com ara comerç just, microcrèdit, microfinances, responsabilitat social corporativa, auditoria social, triple rendició de comptes, inversió d'impacte social, capital social, sobirania alimentària, sistemes alimentaris locals, monedes locals, etc.

També tenim la necessitat d'entendre i analitzar. Això és important per ajudar les persones a triar el procés i les eines que han d'utilitzar per elles mateixes per desenvolupar la seva economia i la seva societat. Per exemple, el microcrèdit es va presentar fa uns anys com l'EINA per treure les dones de la pobresa. Això clarament és un malentès. Fins i tot hi ha exemples d'augment de la pobresa (a l'Índia). El microcrèdit pot ser una eina, entre d'altres, com ara l'educació, les organitzacions comunitàries, els programes de subsistència sostenibles i els entorns propicis

atorgats per les autoritats. Les eines que funcionen millor són les que la gent tria, no les que es decideixen o s'imposen des de dalt sense tenir-los en compte.

La saviesa convencional ens diu que no hi ha cap panacea, ni una solució ràpida. No hi ha solucions simples ... i les solucions duradores requereixen temps.

(Aquesta última part és més personal i és nova en aquesta versió.)

RIPESSE potser es podria preguntar per què va passar de l'ECONOMIA SOLIDÀRIA a l'ECONOMIA SOCIAL SOLIDÀRIA per definir-se. Potser l'objectiu no ha canviat completament, però com que hi ha algunes diferències i matisos importants entre els dos conceptes, seria rellevant una consideració acurada.

Com s'ha explicat anteriorment, el concepte de ESS va sorgir a Quebec i França al mateix temps, i en ambdós casos, es tractava d'una qüestió estratègica basada en el seu propi context. A més, sembla que no hi va haver gaire debat sobre aquest canvi força fonamental quan es va prendre la decisió el desembre del 2002 en una reunió a Dakar.

La Declaració de Lima té molt clar l'objectiu: l'Economia Solidària. L'economia social (en el sentit de la definició francesa: empreses col·lectives) és només **un** dels grups implicats en una àmplia llista de moviments.

Des d'una perspectiva internacional, potser *l'economia solidària* podria ser un concepte més unificador sense la inclusió de «l'economia social», sobretot perquè aquest concepte és poc conegut o desconegut a la majoria de regions del món, i més particularment ara que hi participen organitzacions asiàtiques. Per tant, les organitzacions d'economia social que subscriuen la visió d'una economia solidària podrien unir-se a altres moviments socials que subscriuen la visió establerta a Lima el 1997 i ara enriquida.

No obstant això, en els darrers 5 anys, ESS ha guanyat reconeixement gradualment a nivell d'institucions internacionals. L'Organització Internacional del Treball (OIT) organitza regularment un Seminari acadèmic d'ESS des de 2010. La quarta edició del Seminari acadèmic tindrà lloc al Brasil el juliol de 2014. Els dies 5 i 6 de maig de 2013, UNRISD (Recerca en la innovació i desenvolupament de l'ONU), va organitzar una reunió anomenada «Els límits i els potencials de l'economia social solidària». Els professionals, acadèmics i investigadors d'arreu, molts dels quals participen a RIPPESSE, han demostrat clarament el potencial de l'ESS. L'important procés de l'establiment d'Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) per al període posterior a 2015

atrau un interès creixent per l'ESS com a enfocament important per assolir un desenvolupament que s'esforça per reduir la pobresa i la desigualtat, tot preservant el planeta.

L'establiment del Grup de Treball Inter-Agències de les Nacions Unides sobre ESS (TFSSE) el setembre de 2013 és un altre pas molt significatiu cap a establir una millor comprensió i col·laboració entre Agències de desenvolupament, organitzacions de professionals de l'ESS i investigadors. L'ESS també és més coneguda per les ONG internacionals que lluiten per una altra forma de desenvolupament, centrada en les persones i el planeta.

En vista d'aquests desenvolupaments recents, potser ja no es tractarà tant del nom que es dóna a l'enfocament, sinó del què significa.

Sembla que ara les organitzacions i professionals, almenys els de RIPESS, tant si fan servir la «i» com si no, han adoptat gradualment la visió original d'Economia Solidària tal com es va elaborar a la conferència de Lima el 1997. Tenint en compte que poques persones, per no dir cap, van assistir tant a la reunió de Lima com a la reunió de Manila, dóna testimoni dels avenços significatius fets durant els darrers 16 anys.

Com a cloenda, de nou, amb un fragment de la Declaració de Lima (1997):

«Estem compromesos amb un procés de construcció d'un desenvolupament solidari que qüestiona la concepció reductiva i determinista segons la qual la resposta a les necessitats de la humanitat depèn de la competència salvatge al mercat i de les seves anomenades "lleis naturals". L'economia solidària es basa en la cooperació, la reciprocitat i l'acció col·lectiva. Situa la persona humana al centre del desenvolupament econòmic i social».

Fonts:

https://base.socioeco.org/docs/solidarity_economy_and_other_concepts-poirier-july-2015.pdf

https://base.socioeco.org/docs/economie_solidaire_et_autres_concepts-poirier-juillet-2014-1.pdf